

Individualizarea judecătorească a pedepselor penale aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor de corupție de către funcționari publici și/sau demnitari

Judicial individualization of criminal penalties for corruption offenses committed by civil servants and/or dignitaries

CZU 343.352:35.08 (478)

Ion TIPA,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

This article focuses on the study of judicial personalization of criminal penalties applied for corruption offenses of civil servants and / or dignitaries. At the same time, the following study shows the criteria and rules for the individualization of a criminal punishment, the attenuating and aggravating circumstances that influence the application of criminal penalties, with examples from practice, thus mentioning the errors made by some instances of Lower court judgment in the Republic of Moldova. The study also shows the process of individualisation of criminal punishment in the light of exceptional circumstances and the way of calculating sentences and arrest computations.

Keywords: *individualization of criminal punishment, legal personalization, judicial personalization, administrative individualization, civil servant, civil servants with special status, dignitary, attenuating circumstances, aggravating circumstances.*

REZUMAT

Articolul în cauză se axează pe studiul individualizării judecătorești a pedepselor penale aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor de corupție de către funcționari publici și/sau demnitari. În același timp, în studiul de mai jos se arată care sunt criteriile și regulile de individualizare a unei pedepse penale, circumstanțele atenuante și agravante ce influențează aplicarea pedepselor penale, cu exemple din practică, menționând prin aceasta și erorile ce se fac de unele instanțe de judecată inferioare din sistemul judecătoresc din Republica Moldova. Studiul mai arată, inclusiv procedeele individualizării pedepsei penale prin prisma unor circumstanțe excepționale sau speciale și modul de calculare a pedepselor și computării arestului.

Cuvinte-cheie: *individualizarea pedepsei penale, individualizarea legală, individualizarea judecătorească, individualizarea administrativă, funcționar public, funcționari publici cu statut special, demnitar, circumstanțe atenuante, circumstanțe agravante.*

Pedepsele aplicate pentru săvârșirea infracțiunilor de corupție trebuie să corespundă gravității infracțiunii, precum și nevoilor de îndreptare a celor ce se fac vinovați de acestea. De fapt, prin aceasta pedeapsa penală, în cauzele respective, își va îndeplini funcția de constrângere și prevenție generală și specială. Desigur, la stabilirea pedepsei penale, instanța de judecată, dar mai ales în cauzele de corupție în care sunt vizați funcționarii publici și/sau demnitarii, trebuie să se țină cont de caracterul prejudiciabil al faptei infracționale săvârșite și de pericolozitatea făptuitorului. Așadar, instanța de judecată trebuie să țină cont de o serie de particularități vis-a-vis de persoana infractorului, ce va determina cuantumul pedepsei penale necesar în vederea realizării scopului acesteia.

În același timp, exercițiul privind dozarea pedepsei penale pentru săvârșirea infracțiunilor de corupție, pe cauzele în care figurează funcționari publici și/sau demnitari nu poate fi făcut decât printr-un procedeu juridic, precum este individualizarea pedepsei penale. Individualizarea pedepsei penale nu poate fi concepută decât doar prin prisma principiului individualizării răspunderii penale și pedepsei penale prevăzut de art. 7 Cod penal al Republicii Moldova (în continuare CP al RM) [1]. Astfel, legiuitorul stabilește în acest articol că la aplicarea legii penale se ține cont de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii săvârșite, de persoana celui vinovat și de circumstanțele cauzei care atenuază ori agravează răspunderea penală.

Totodată, alin. (2), art. 7 CP al RM stabilește și faptul că nimeni nu poate fi supus de două ori urmării penale și pedepsei penale pentru una și aceeași faptă. Pentru săvârșirea infracțiunilor, inclusiv pentru cele de corupție în care sunt vizați funcționari publici și/sau demnitari, stabilirea răspunderii și pedepsei penale trebuie să fie inevitabilă, în vederea restabilirii ordinii de drept și a realizării prevenției generale și speciale, însă numai după aplicarea de către instanța de judecată a procedurii de individualizare a ace-

lei răspunderi și pedepse penale. Ținem să menționăm că operațiunea de adaptare a pedepsei penale nevoilor de apărare socială în raport cu infracțiunea de corupție concretă, care a fost săvârșită de un funcționar public și/sau demnitar, precum și cu pericolozitatea infractorului se numește individualizare a pedepsei penale.

Legiuitorul a dedicat un capitol întreg instituției individualizării pedepsei penale. Astfel, Capitolul VIII din Codul penal al Republicii Moldova, intitulat individualizarea pedepselor, include dispoziții generale de individualizare a pedepsei, inclusiv circumstanțele atenuante și agravante, individualizarea pedepselor în cazul unor situații agravante (de exemplu, concursul de infracțiuni, recidiva etc.) ori de atenuare (de exemplu, tentativa, aplicarea pedepsei mai blânde decât cea prevăzută de lege etc.). În calitate de operațiune complexă, individualizarea pedepsei penale cunoaște mai multe forme și anume: individualizarea legală (se realizează la faza de elaborare a legii, de către legiuitor), individualizarea judecătorească (se realizează prin aplicarea pedepsei concrete infractorului pentru fapta comisă reieșind din circumstanțele constatate în ședințele judecătorești) și individualizarea administrativă (se realizează de către organele care sunt responsabile de faza executării pedepsei).

Discuțiile, care au loc în societate, legate de formele individualizării pedepsei penale, țin adesea de individualizarea judecătorească. Individualizarea judecătorească a pedepselor pentru infracțiuni de corupție în care sunt vizați funcționarii publici și/sau demnitarii se materializează prin aplicarea pedepsei concrete pentru fapta comisă, în funcție de gradul prejudiciabil al faptei infracționale, de pericolozitatea făptașului, de circumstanțele atenuante și agravante constatate și care sunt legate de săvârșirea infracțiunii și/sau care caracterizează persoana infractorului.

În prevederile alin. (1), art. 75 Cod penal al Republicii Moldova legiuitorul indică exact care sunt criteriile generale de individualizare

a pedepsei și anume că, la stabilirea categoriei și termenului pedepsei, instanța de judecată ține cont de gravitatea infracțiunii săvârșite, de motivul acesteia, de persoana celui vinovat, de circumstanțele cauzei care atenuează ori agravează răspunderea, de influența pedepsei aplicate asupra corectării și reeducării vinovatului, precum și de condițiile de viață ale familiei acestuia. Totodată, în alin. (2) al art. 75 Cod penal al Republicii Moldova legiuitorul stabilește și faptul că o pedeapsă mai aspră, din numărul celor alternative prevăzute pentru săvârșirea infracțiunii, se stabilește numai în cazul în care o pedeapsă mai blândă, din numărul celor menționate, nu va asigura atingerea scopului pedepsei.

Aceste criterii generale de individualizare a pedepsei penale, dacă le raportăm la cauzele penale de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari, sunt aplicabile în mod egal, deși instanța de judecată ia în considerație faptul de către cine sunt săvârșite infracțiunile de corupție și la ce consecințe duce aceasta.

Spectrul vast al circumstanțelor atenuante prevăzute în art. 76 Cod penal al Republicii Moldova și care are importanță la stabilirea pedepsei penale, inclusiv pe cauzele de corupție și în care figurează funcționari publici și/sau demnitari, nu sunt exhaustive, instanța având posibilitate de a considera și alte circumstanțe ca atenuante. De exemplu, la categoria de alte circumstanțe atenuante neprevăzute la art. 76 CP al RM, ar putea fi catalogate și astfel de situații precum: conștientizarea ilegalității săvârșite; căința sinceră; caracterizarea pozitivă la locul de muncă; asumarea obligațiunii de a nu le repeta. Acest exemplu este observabil și constatat de instanța de recurs în cazul condamnatului N. M., în baza alin. (1), art. 326 CP al RM, art. 55 CP al RM, stabilindu-i pedeapsa de 150 unități convenționale (în continuare - u. c.), ceea ce constituie 3000 lei [3]. În același timp, nu putem fi de acord că instanța de apel a luat în considerație în calitate de circumstanță atenuantă și faptul că persoana vinovată, având statutul de procuror, a săvârșit pentru prima

dată acțiuni de trafic, deși din start astfel de persoane la accedere în funcția de procuror nu pot avea antecedente penale sau nu trebuie să fi fost trase la răspundere penală, chiar și cu liberarea de răspundere penală în condițiile Capitolului VI Cod Penal al RM, mai ales că, potrivit prevederilor legislației RM, aceste persoane sunt supuse inițial unui control special.

Circumstanțele atenuante întâlnite în practica judiciară și prevăzute la art. 76 CP al RM pot viza astfel de situații, împrejurări, circumstanțe, precum cele prevăzute la literele: a) săvârșirea pentru prima dată a unei infracțiuni ușoare sau mai puțin grave; c) săvârșirea infracțiunii ca urmare a unui concurs de împrejurări grele de ordin personal sau familial; e) prevenirea de către vinovat a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii săvârșite, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunei cauzate; f) autodenunțarea, contribuirea activă la descoperirea infracțiunii sau la identificarea infractorilor ori recunoașterea vinovăției; g) ilegalitatea sau imoralitatea acțiunilor victimei, dacă ele au provocat infracțiunea; h) săvârșirea infracțiunii ca rezultat al constrângerii fizice sau psihice, ce nu înlătură caracterul penal al faptei, sau dată fiind dependența de serviciu sau de altă natură; i) săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea involuntară sau forțată a substanțelor menționate la art. 24 sau de consumarea acestor substanțe, fără a fi conștientă de efectul lor; j) săvârșirea infracțiunii cu depășirea limitelor legale ale legitimei apărări, reținerii infractorului, stării de extremă necesitate, riscului întemeiat sau ca rezultat al executării ordinului sau dispoziției superiorului; k) afectarea gravă, prin infracțiunea săvârșită, a făptuitorului acesteia sau greutatea poverii pedepsei, aplicată pentru el, din cauza vârstei înaintate a acestuia, stării sănătății lui sau altor circumstanțe; l) expirarea, de la momentul comiterii infracțiunii, a cel puțin 2/3 din termenul de prescripție pentru tragerea la răspundere penală, prevăzut pentru această infracțiune, sau depășirea termenului rezonabil pentru examinarea cazului, ținându-

se cont de natura faptei, dacă tergiversarea nu a fost provocată de făptuitor.

În același timp, vom menționa și faptul că nu toate circumstanțele atenuante menționate în articolul 76 CP al RM pot fi raportate la cauzele de corupție în care figurează funcționarii publici și/sau demnitarii. De exemplu, circumstanța prevăzută la lit. „b” - săvârșirea infracțiunii de către un minor. De fapt, și alte circumstanțe ar putea fi raportate la cele neaplicabile sau rar întâlnite în practica judiciară. Aceste considerente rezultă din unele împrejurări sau situații în care se poate sau nu afla acel funcționar public și/sau demnitar la momentul săvârșirii faptei infracționale de corupție. Astfel, acestea ar putea ține de sănătate și anume de elementul responsabilității reduse (de exemplu, lit. „d”) sau dependența materială (de exemplu, lit. „h”), deși cunoaștem că categoria funcționarilor publici și/sau a demnitarilor, de regulă, la accederea în funcție sau periodic trec examinarea medicală, iar dependența materială ar putea fi exclusă, deoarece aceste categorii, aflându-se în funcții publice sau funcție de demnitate publică, sunt salariați, au un venit, chiar dacă pe alocuri se poate pune în discuție problema dacă este îndeajuns sau nu acel venit.

Aplicarea incorectă a prevederilor legale privind individualizarea pedepsei penale reprezintă un temei de contestare în ordine de apel sau recurs pe cauzele penale de corupție. Astfel, în practica judiciară, aprecierea și aplicarea justă a criteriilor de individualizare prin prisma circumstanțelor atenuante și agravante este observabilă și ea este făcută de către instanța de judecată ierarhic superioară. Astfel, în ordine de recurs, declarat de procuror, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a constatat aprecierea și aplicarea principiilor individualizării pedepsei penale incorecte de către instanțele de judecată inferioare în cauza penală în care A. I., persoană publică (funcționar public cu statut special), a fost condamnat de:

a) Judecătoria s. Râșcani, mun. Chișinău, la data de 28.02.2013: în baza prevederilor lit. „c”

alin. (2), art. 324 CP al RM, la 5 ani închisoare, cu amendă în mărime de 2000 u. c., ceea ce constituia 40.000 lei și cu privarea de a ocupa funcții de răspundere, abilitate cu drepturi de dispoziție și organizatorice în cadrul MAI pe un termen de 2 ani; în baza alin. (1), art. 327 CP al RM cu amendă în mărime de 200 u. c., ceea ce constituie 4000 lei, cu privarea de a ocupa funcții de răspundere în cadrul MAI pe un termen de 1 an. Totodată, fiind aplicate prevederile art. 84 CP al RM, art. 87 CP al RM, potrivit cărora pentru concurs de infracțiune prin cumul total al pedepselor s-a stabilit pedeapsa definitivă de 5 ani închisoare, cu amendă în mărime de 200 u.c., ceea ce constituie 40000 lei și amendă în mărime de 200 u. c., ceea ce constituie 4000 lei și cu privarea de a ocupa funcții de răspundere în cadrul MAI pe un termen de 3 ani, dispunând executarea de sine stătătoare a pedepselor stabilite. În conformitate cu prevederile art. 90 CP al RM, s-a suspendat condiționat executarea pedepsei aplicate sub formă de închisoare pe un termen de 5 ani, obligându-l pe A. I. să nu-și schimbe locul de trai fără a comunica organului care curează executarea sentinței;

b) Curtea de Apel Chișinău: la data de 28.02.2013, în baza prevederilor lit. „c”, alin. (2), art. 324 CP al RM, la 5 ani închisoare, cu amendă în mărime de 1500 u. c, ceea ce constituia 30.000 lei și cu privarea de a ocupa funcții de răspundere în organele MAI pe un termen de 2 ani. În conformitate cu prevederile art. 90 CP al RM, s-a suspendat condiționat executarea pedepsei aplicate sub formă de închisoare pe un termen de 3 ani, obligându-l pe A. I. să nu-și schimbe locul de trai fără acordul organului competent [4].

Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, în speță, a admis recursul procurorului prin care a solicitat casarea parțială a deciziei instanței de apel în partea ce ține de pedeapsa penală, apreciind-o prea blândă cu ignorarea art. 7; art. 61; art. 75 CP al RM, întrucât inculpatul nu a recunoscut vina, nu s-a căit sincer de cele comise, nu a conștientizat caracterul prejudiciabil al fap-

telor sale și nu a contribuit la descoperirea infracțiunii, iar aplicarea art. 90 CP al RM nu ar fi echitabilă și nu ar conduce la corectarea vinovatului.

Într-o altă cauză penală, în ordine de apel, față de C. M., condamnat pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de alin. (1), art. 326 CP al RM, la stabilirea pedepsei penale nonprivative de 2500 lei, s-a luat în considerație în calitate de circumstanțe atenuante: lipsa antecedentelor penale și aflarea unui minor la întreținere [5]. Așadar, reieșind din aplicarea procedurii de individualizare a pedepsei penale de către instanța de judecată s-a făcut o eroare în privința luării în calcul a unei circumstanțe supra ca atenuantă. Această concluzie reiese din faptul că C. M. este persoană publică (funcționar public cu statut special), iar după cum știm, la accedere în funcție această situație ar face imposibilă ocuparea ei.

Pe lângă cele menționate, este important de specificat că, la individualizarea pedepsei penale, de către instanța de judecată trebuie să se țină cont la constatarea circumstanțelor atenuante de neadmitere a acordării valenței juridice duble aceluiași situații de drept. De exemplu, reținerea ca circumstanță atenuantă recunoașterea vinovăției inculpatului, în condițiile în care această circumstanță a atras incidența procedurii simplificate prevăzute de art. 364¹ Cod de procedură penală al Republicii Moldova (în continuare CPP al RM) [2]. Această situație se poate observa în cauza penală exmainată în ordine de recurs, în privința lui C.S., recunoscut vinovat de săvârșirea infracțiunii prevăzute de alin. (2), art. 324 CP al RM la 5 ani de închisoare, în penitenciar de tip semiînchis, amendă în mărime de 6000 u. c., cu privarea de dreptul de a ocupa funcții publice pe un termen de 8 ani [6]. Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a constatat că conținutul sentinței primei instanțe și decizia instanței de apel au reținut greșit la individualizarea pedepsei penale ca circumstanță atenuantă recunoașterea vinovăției inculpatului pentru aplicarea art. 90 CP al RM, în condițiile în care acesta deja a

atras aplicarea prevederilor art. 364¹ CPP al RM. Totodată, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a subliniat în decizia sa că lipsa antecedentelor penale ale lui C.C., care la momentul săvârșirii infracțiunii de corupție pasivă era persoană publică (funcționar public cu statut special), nu poate fi luată în considerație ca o circumstanță atenuantă, reieșind din faptul că legislația în vigoare ce reglementează statutul diferitelor persoane publice stabilește drept condiție pentru numire, alegere a acestora în funcție lipsa antecedentelor penale.

Din speța prezentată mai sus, neadmiterea valenței juridice duble pentru aceleași situații de drept, de către instanța de judecată reiese din prevederile pct. 10), 12), 17) din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 8 din 11.11.2013 „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale” [7] și din pct. 3), 5), 6) ale Recomandării Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. 61 din 14. 12.2013 [8].

În ce privește circumstanțele agravante, potrivit prevederilor art. 77 CP al RM, legiuitorul le consideră pe următoarele: a) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care a fost condamnată anterior pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză; b) provocarea prin infracțiune a unor urmări grave; c) săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participare; d) săvârșirea infracțiunii din motive de ură socială, națională, rasială sau religioasă; e) săvârșirea infracțiunii cu bună știință împotriva unui minor sau a unei femei gravide ori profitând de starea de neputință cunoscută sau evidentă a victimei, care se datorează vârstei înaintate, bolii, dezabilității ori altui factor; f) săvârșirea infracțiunii asupra unei persoane în legătură cu îndeplinirea de către ea a obligațiilor de serviciu sau obștești; g) săvârșirea infracțiunii prin intermediul sau în prezența minorilor, persoanelor aflate în dificultate, persoanelor retardate mintal sau dependente de făptuitor; h) săvârșirea infracțiunii prin acte de o deosebită cruzime sau prin batjocorirea victimei; i) săvârșirea infracțiunii prin mijloace care prezintă un

pericol social sporit; j) săvârșirea infracțiunii de către o persoană în stare de ebrietate, provocată de consumarea substanțelor menționate la art. 24. Instanța de judecată este în drept, în funcție de caracterul infracțiunii, să nu considere aceasta ca o circumstanță agravantă; k) săvârșirea infracțiunii cu folosirea armei, a munițiilor, a substanțelor explozive ori a dispozitivelor ce le imită, a mijloacelor tehnice pregătite special, a substanțelor nocive și radioactive, a preparatelor medicamentoase și a altor preparate chimico-farmacologice, precum și cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice; m) săvârșirea infracțiunii profitând de starea excepțională, de calamitățile naturale, precum și de dezordini în masă; n) săvârșirea infracțiunii cu folosirea încrederii acordate. Totodată, indică în alin. (2) al art. 77 CP al RM că circumstanțele indicate mai sus, dacă sunt prevăzute la articolele corespunzătoare din partea specială a CP al RM în calitate de semne ale acestor componente de infracțiuni, ele nu pot fi concomitent considerate drept circumstanțe agravante.

Ca și în cazul circumstanțelor atenuante, putem susține că nu toate circumstanțele agravante ar putea fi raportate la cauzele de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari, de exemplu, circumstanța agravantă prevăzută de lit. „a”, alin. (1), art. 77 CP al RM: săvârșirea infracțiunii de către o persoană care a fost condamnată anterior pentru infracțiune similară sau pentru alte fapte care au relevanță pentru cauză. Concluziile în cauză se bazează pe faptul că funcționarii publici și/sau demnitarii la accedea în funcție sunt supuși, potrivit prevederilor legale, unui control special, iar o condamnare anterioară pentru o faptă infracțională ar face imposibilă deținerea unei funcții publice și/sau de demnitate publică.

Importanța stabilirii circumstanțelor atenuante și agravante în cursul examinării cauzei penale în instanța de judecată, inclusiv pentru cauzele penale de corupție și în care figurează funcționari publici și/sau demnitari este de necontestat, deoarece aceasta deter-

mină mărimea, categoria și tipul pedepsei penale corespunzătoare faptei infracționale săvârșite, care duce la realizarea funcțiilor și scopului pus în fața pedepsei penale. Astfel, potrivit prevederilor art. 78 CP al RM, efectele circumstanțelor atenuante și agravante asupra pedepsei penale, ce urmează a fi stabilită de către instanța de judecată, constă în faptul că aceasta poate fi redusă sau schimbată, iar în unele cazuri pedeapsa complementară poate fi chiar înlăturată. Reducerea sau schimbarea pedepsei penale poate avea loc în modul următor:

a) dacă minimul pedepsei cu închisoare prevăzut la articolul corespunzător din partea specială a CP al RM este mai mic de 10 ani, pedeapsa poate fi redusă până la acest minimum;

b) dacă se aplică amenda, aceasta se poate coborî până la limita de jos;

c) dacă pentru infracțiunea săvârșită se prevede detențiune pe viață, aceasta se înlocuiește cu închisoare de la 15 la 25 de ani.

În cazul în care instanța de judecată constată circumstanțe atenuante la săvârșirea infracțiunii, pedeapsa complementară, prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, poate fi înlăturată, iar în cazul în care există circumstanțe agravante se poate aplica pedeapsa maximă prevăzută la articolul corespunzător din partea specială a CP al RM. În caz de concurs al circumstanțelor agravante și celor atenuante, coborârea pedepsei până la minimum sau ridicarea ei până la maximum prevăzut la articolul corespunzător din partea specială a CP al RM nu este obligatorie. Pentru existența circumstanțelor atenuante excepționale, pedeapsa penală poate fi aplicată în conformitate cu prevederile art. 79 CP al RM.

În ce privește aplicarea principiilor individualizării pedepsei penale prin intermediul prevederilor art. 79 CP al RM, putem menționa următoarele: legiuitorul a stabilit un mod de individualizare a pedepsei penale special și anume în prezența constatării unor circumstanțe excepționale se poate aplica o pedeapsă penală mai blândă decât cea pre-

văzută de lege. Specificul acestei instituții rezultă din aceea că la individualizarea pedepsei penale nu este nevoie doar de identificarea unor circumstanțe atenuante, dar și a unor circumstanțe excepționale. Acestea trebuie să fie legate de scopul și motivele faptei, de rolul vinovatului în săvârșirea infracțiunii, de comportarea lui în timpul și după consumarea infracțiunii, de alte circumstanțe care reduc esențial gravitatea faptei și a consecințelor sale, precum și de contribuirea activă a participantului unei infracțiuni săvârșite în grup la descoperirea acesteia. În aceste condiții, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă, prevăzută de legea penală pentru infracțiunea respectivă, sau una mai blândă, de altă categorie, ori poate să nu aplice pedeapsa complementară obligatorie. Totodată, menționăm că aplicarea acestui mod de individualizare a pedepsei penale prin prisma prevederilor art. 79 CP al RM este o opțiune a instanței de judecată, un drept, și nu o obligație. Dacă raportăm aceste prevederi pentru cauzele de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari, este evident că nu toate circumstanțele prevăzute de prevederile art. 79 CP al RM se pot lua în calcul, de exemplu, minoratul. Prevederile alin. (3), art. 79 CP al RM determină aplicarea acestui mod de individualizare a pedepsei penale pentru situațiile în care se săvârșesc infracțiuni de o gravitate mai mare, inclusiv ar putea fi cazul în care se săvârșesc infracțiuni de corupție, într-un mod mai specific și anume: în cazul condamnării persoanelor adulte pentru comiterea infracțiunilor deosebit de grave, instanța de judecată poate aplica o pedeapsă sub limita minimă prevăzută de legea penală, dar constituind, cel puțin, două treimi din minimul pedepsei prevăzute de prezentul cod pentru infracțiunea săvârșită.

Pentru situațiile în care este constatată recidiva de infracțiuni sau săvârșirea de infracțiuni prevăzute la art. 1661, alin. (2)–(4) prevederile alin. (1), art. 79 CP al RM nu se aplică.

Un alt mod de individualizare specific al pedepsei penale ține de acordul de recunoaștere

a vinovăției. Astfel, prevederile art. 80 CP al RM prevede că, în cazul în care persoana pusă sub învinuire încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, iar instanța de judecată acceptă acest acord, pedeapsa pentru infracțiunea imputată se reduce cu o treime din pedeapsa maximă prevăzută pentru această infracțiune.

Potrivit prevederilor art. 504 CPP al RM, acordul de recunoaștere a vinovăției este o tranzacție încheiată între procuror și învinuit sau, după caz, inculpat, care și-a dat consimțământul de a-și recunoaște vina în schimbul unei pedepse reduse. Totodată, prevederile alin. (2) al art. 504 CPP al RM stabilește că acordul de recunoaștere a vinovăției se întocmește în scris, cu participarea obligatorie a apărătorului, învinuitului sau inculpatului în cazul infracțiunilor ușoare, mai puțin grave și grave. Alin. (4) al art. 504 CPP al RM specifică o nuanță destul de importantă și anume că instanța de judecată este obligată să constate dacă acordul de recunoaștere a vinovăției a fost încheiat în condițiile legii, în mod benevol, cu participarea apărătorului și dacă există suficiente probe care confirmă condamnarea. Reieșind din aceste circumstanțe, instanța poate să accepte sau nu acordul de recunoaștere a vinovăției. De fapt, observăm din nou, ca și în alte cazuri de individualizare a pedepsei penale descrise mai sus, acest mod de individualizare a pedepsei specific, prevăzut de art. 80 CP al RM, poate fi aplicat de instanța de judecată, fiind o opțiune, și nu o obligație și doar reieșind din condițiile legale existente la momentul examinării cauzei penale.

Aplicarea pedepsei pentru infracțiunea neconsumată reprezintă un alt procedeu specific al individualizării pedepsei penale. Dacă raportăm această instituție juridico-penală la cauzele penale de corupție, atunci putem menționa faptul că în cazul constatării circumstanțelor prevăzute de art. 81 CP al RM, acest mod al individualizării pedepsei penale, ce se evidențiază printr-o reducere substanțială a cuantumului pedepsei penale, poate avea loc. Astfel, prevederile art. 81 CP al RM stabilește că, la aplicarea pedepsei pentru

infracțiunea neconsumată, se ține cont de circumstanțele în virtutea cărora infracțiunea nu a fost dusă până la capăt, iar mărimea pedepsei pentru pregătirea de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăși jumătate din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din partea specială a CP al RM pentru infracțiunea consumată. Mărimea pedepsei pentru tentativă de infracțiune ce nu constituie o recidivă nu poate depăși trei pătrimi din maximul celei mai aspre pedepse prevăzute la articolul corespunzător din partea specială a CP al RM pentru infracțiunea consumată.

Aplicarea pedepsei pentru participatie reprezintă o altă circumstanță, care ar avea consecințe pentru individualizarea pedepsei penale, inclusiv pentru cauzele de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari. Astfel, art. 83 CP al RM prevede următoarele: organizatorul, instigatorul și complicele la o infracțiune, prevăzută de legea penală, săvârșită cu intenție se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru autor. La stabilirea pedepsei se ține cont de contribuția fiecăruia la săvârșirea infracțiunii, precum și de prevederile art. 75 CP al RM.

Aplicarea pedepsei penale în cazul unui concurs de infracțiuni la fel este o modalitate de individualizare specifică, inclusiv pentru cauzele de corupție. Astfel, dacă raportăm prevederile art. 84 CP al RM la cauzele de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari, atunci reies următoarele: dacă o persoană este declarată vinovată de săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni, fără să fi fost condamnată pentru vreuna dintre ele, instanța de judecată, pronunțând pedeapsa pentru fiecare infracțiune aparte, stabilește pedeapsa definitivă pentru concurs de infracțiuni prin cumul, total sau parțial, al pedepselor aplicate, dar pe un termen nu mai mare de 25 de ani de închisoare. În cazul în care persoana este declarată vinovată de săvârșirea a două sau mai multor infracțiuni ușoare și/sau mai puțin grave, pedeapsa definitivă poate fi stabilită și prin absorbirea pedepsei mai ușoa-

re de pedeapsa mai aspră. Totodată, prevederile alin. (2), art. 84 CP al RM stabilește și faptul că, la pedeapsa principală aplicată în cazul unui concurs de infracțiuni poate fi adăugată oricare dintre pedepsele complementare prevăzute la articolele corespunzătoare din partea specială a CP al RM, care stabilesc răspunderea pentru infracțiunile de a căror săvârșire persoana a fost declarată vinovată. Pedeapsa complementară definitivă stabilită prin cumul, total sau parțial, al pedepselor complementare aplicate nu poate depăși termenul sau mărimea maximă prevăzută de partea generală a CP al RM pentru această categorie de pedepse. Dacă pentru infracțiunile care intră în concurs sunt stabilite pedepse principale de diferite categorii, a căror cumulare nu este prevăzută de art. 87 CP al RM, și instanța de judecată nu va găsi temeiuri pentru absorbirea unei pedepse de către alta, ele se execută de sine stătător. Prevederile descrise au aceleași consecințe pentru pedeapsă și în cazul în care, după pronunțarea sentinței, se constată că persoana condamnată este vinovată și de comiterea unei alte infracțiuni săvârșite înainte de pronunțarea sentinței în prima cauză. În acest caz, în termenul pedepsei se include durata pedepsei executate, complet sau parțial, în baza primei sentințe.

Aplicarea procedurii menționat de individualizare este ușor observabil în practica judiciară. De exemplu, în cazul C.C., criteriile de individualizare a pedepsei penale pentru concursul de infracțiuni s-a aplicat în modul următor: Judecătoria Fălești a condamnat la data de 31.03.2013 pe C.C., în baza prevederilor lit. „d”, alin. (2), art. 326 CP al RM, la 1000 u. c.; în baza alin. (1), art. 332 CP al RM cu amendă în mărime de 500 u. c., fără privarea de dreptul de a ocupa funcții sau de a exercita o anumită activitate [9]. De fapt, se observă că instanța de judecată a aplicat și o altă modalitate de individualizare a pedepsei penale precum cea prevăzută de art. 79 CP al RM. Astfel, eliberând persoana vinovată de pedeapsa penală complementară pentru săvârșirea infracțiunii de art. 332 CP al RM, deși este prevăzută în

sanctiunea articolului incriminat, dar exclusă reieșind din aprecierea instanței ca fiind inoportună, temei servind circumstanțele excepționale ale cauzei. Aceste circumstanțe au constat din cele legate de persoana vinovatului (regretul celor săvârșire, se bucură de stimă și respect în cadrul primăriei, gimnaziului și al localității, câștigul scrutinului la alegeri la funcția de primar de trei ori consecutiv chiar din primul tur, a participat și participă activ la realizarea proiectelor de menire social-culturală) și de comportamentul acestuia de după săvârșirea infracțiunii (comportament adecvat la reținere, a recunoscut vina, s-a prezentat la toate chemările organului de urmărire penală și a judecății, contribuirea activă a participantului la infracțiunea săvârșită în grup la descoperirea acesteia).

Aplicarea pedepsei în cazul unui cumul de sentințe reprezintă și ea o prevedere legală specifică de individualizare a pedepsei penale, prevăzută de art. 85 CP al RM, care poate avea loc numai după pronunțarea sentinței de condamnare și numai înainte de executarea completă a pedepsei și în legătură cu săvârșirea unei noi infracțiuni. Astfel, raportând această instituție, inclusiv la cauzele de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari, este necesar să menționăm că, după condamnarea definitivă a acestora, ei deja nu vor fi considerați subiecți cu un statut special, iar cumularea sentinței de condamnare va avea loc în legătură cu orice infracțiune nou săvârșită după condamnarea definitivă și până la executarea completă a pedepsei. Instanța de judecată adaugă, în întregime sau parțial, la pedeapsa aplicată prin noua sentință partea neexecutată a pedepsei stabilite de sentința anterioară. În acest caz, pedeapsa definitivă nu poate depăși termenul de 30 de ani de închisoare. Cumularea pedepselor complementare în cazul unui cumul de sentințe se efectuează în condițiile alin. (2), art. 84 CP al RM. Pedeapsa definitivă în cazul unui cumul de sentințe trebuie să fie mai mare decât pedeapsa stabilită pentru săvârșirea unei noi infracțiuni și decât partea neexecutată a pedepsei pronunțate prin sentința anterioară a instanței de judecată.

Totodată, alin. (4), art. 85 CP al RM invocă faptul că, la cumularea pedepselor, dacă prin una dintre sentințe este stabilită pedeapsa detențiunii pe viață, pedeapsa definitivă va fi detențiunea pe viață. Ținem să menționăm că detențiunea pe viață, pentru situațiile în care funcționarul public și/sau demnitarul este deja condamnat pentru o infracțiune de corupție prevăzută de Capitolul V CP al RM sau una de corupție în concurs cu o altă infracțiune de o altă categorie din alt capitol al CP al RM, poate fi stabilită doar pentru infracțiunea nou săvârșită în timpul executării pedepsei penale. Aceasta se explică prin faptul că detențiunea pe viață, ca pedeapsă penală nu se aplică pentru infracțiunile de corupție prevăzute în Capitolul V CP al RM.

Reieșind din cele menționate, cu referire la aplicarea pedepselor pentru concurs de infracțiuni și cumul de sentințe, raportate la cauzele penale în care figurează sau au figurat funcționari publici și/sau demnitari, după caz, putem stabili că modul de determinare a pedepsei definitive în cazul cumulării diferitelor pedepse va avea loc în condițiile art. 87 CP al RM. Astfel, potrivit alin. (1)-(2), art. 87 CP al RM, cumularea diferitelor pedepse principale aplicate în cazul unui concurs de infracțiuni sau al unui cumul de sentințe va avea loc în felul următor: unei zile de închisoare îi vor corespunde 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității, iar celelalte pedepse cumulate cu închisoarea se vor executa de sine stătător.

Calcularea termenelor pedepsei și computarea arestului preventiv la fel reprezintă un element de conținut al procedurii de individualizare a pedepsei penale, inclusiv pe cauzele de corupție în care figurează funcționari publici și/sau demnitari. Reglementarea juridico-penală a calculului și computării arestului preventiv ușurează și stabilește în mod echitabil și coerent limitele și tipul pedepselor în mod definit pentru anumite situații ce se iau în calcul atât până la condamnarea definitivă și irevocabilă, cât și după aceasta. Astfel, calcularea termenelor pedepsei și computarea arestului preventiv potrivit prevederilor art. 88 CP al RM are loc în felul următor:

a) termenele de privare de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate și de închisoare se calculează în luni și ani, iar cele de muncă neremunerată în folosul comunității - în ore;

b) la computarea sau cumularea pedepselor: privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate și a închisorii, cu excepția muncii neremunerate în folosul comunității, precum și la înlocuirea pedepsei, se admite calcularea acestora în zile;

c) timpul aflării persoanei sub arest preventiv până la judecarea cauzei se include în termenul închisorii, calculându-se o zi pentru o zi, iar în termenul muncii neremunerate în folosul comunității – calculându-se o zi de arest preventiv pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității;

d) durata arestului preventiv și cea a executării pedepsei cu închisoare, aplicate prin hotărârea instanței de judecată, pentru infracțiunea săvârșită în străinătate se includ în termenul pedepsei, în cazul extrădării persoanei în condițiile legii, calculându-se o zi pentru o zi;

e) condamnatului care s-a aflat sub arest preventiv până la numirea cauzei spre judecare, la stabilirea în calitate de pedeapsă principală a amenințării, a privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate, instanța de judecată, ținând cont de termenul aflării sub arest preventiv, îi atenuează pedeapsa stabilită sau îl liberează complet de executarea acesteia;

f) timpul în care condamnatul, în cursul executării pedepsei, urmează un tratament spitalicesc se include în durata executării pedepsei, cu excepția cazului în care și-a provocat singur boala, fapt ce s-a constatat în cursul executării pedepsei. În durata executării pedepsei cu muncă neremunerată în folosul comunității nu se include timpul în care condamnatul lipsește de la locul de muncă.

În concluzie putem menționa că aplica-

rea corectă a procedurii de individualizare a pedepsei penale este un deziderat pus în fața instanței de judecată, mai ales în cauzele penale în care figurează subiecți cu statut special și anume: funcționari publici, funcționari publici cu statut special (polițiști) și/sau demnitari. Procedul individualizării pedepsei penale pe cauzele penale de corupție este și mai specific și necesită a atrage din partea instanțelor de judecată o atenție sporită. Din exemplele citate, se observă că în practica judiciară au loc unele erori în aplicarea regulilor individualizării pedepsei penale pe cauzele de corupție. Astfel, unele instanțe de judecată inferioare aplică eronat prevederile legale, în speță, constată circumstanțe atenuante ce nu pot fi admise (de exemplu, lipsa antecedentului penal sau acceptarea valenței duble a aceluiași situații prin circumstanța recunoașterii vinovăției inculpatului) și, prin urmare, determină aplicarea unor instituții juridico-penale ce sunt alternative închisorii, precum aplicarea art. 90 CP al RM, deși infracțiunile de corupție săvârșite de funcționarii publici, inclusiv cei cu statut special și/sau demnitari, reprezintă situații cu un grad sporit al prejudiciului pentru societate. Or, admiterea unor astfel de erori ar determina aplicarea neuniformă a legislației în vigoare, iar aceasta ar descuraja și mai mult subiecții implicați în curmarea infracțiunilor de corupție, ar denigra imaginea sistemului judecătoresc, iar, în final, dezamăgirea societății în actul de justiție, iar ca efect - democrația echității sociale știrbită. Totodată, constatăm că legiuitorul prevede clar care sunt criteriile de individualizare a pedepselor penale și efectele acestora, însă respectarea acestora ar putea avea loc prin responsabilizarea sporită a magistraților. Cu atât mai mult cu cât în ajutorul instanțelor judecătorești, la aplicarea uniformă a regulilor cu privire la individualizarea pedepsei penale, le vin hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție și Recomandările Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul Penal al Republicii Moldova. Legea nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.

2. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova. Legea nr. 122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.104-110/447 din 07.06.2003.

3. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, m. Chișinău, din 02.10.2013. Dosarul nr. 1ra-860/13.

4. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, m. Chișinău, din 25.02.2014. Dosarul nr. 1ra-22/14.

5. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel, m. Chișinău, din 19.09.2016. Dosarul nr. 1a-354/16.

6. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție, m. Chișinău, din 20.09.2016. Dosarul nr. 1ra-960/16.

7. Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale nr. 8 din 11.11.2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=127

8. Recomandarea Colegiului Penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la unele chestiuni ce vizează individualizarea pedepsei penale în cauzele de corupție” nr. 6 din 14.12.2013. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=92

9. Sentința Judecătorei raionului Fălești din 31.03.2014. Dosarul nr. 1-96/13, număr în program 29-1-727-17052013.

Prezentat: 30 mai 2017.

E-mail: ioneltipa@yahoo.com